

هدف اصلی از انتخاب و اعزام امیر-الحاج که اینک با نخستین گروه مسلمان ایرانی پس از چند سال قطع رابطه میان ایران و عربستان عازم مکه میگردد حفظ احترام حجاج ایرانی و جلوگیری از هر گونه پیش آمدی نظیر آنچه پیش از قطع رابطه اتفاق افتاد، بود.

ولی در این میان دو فکر و نظر دیگر که از این موضوع بسیار مهمتر بود بمیان آمد :

نخست معرفی مقام و موقعیت ایران

و سیاست دولت شاهنشاهی و درباره مسائل داخلی و خارجی بکشور همسایه عربستان و برای شخصیت‌های کشورهای اسلامی که در آنسال بزیارت کعبه میآمدند و دیگر کوشش در رفع سوء تفاهم هائیکه از قرن‌ها باینطرف میان مسلمانان پیرو مذاهب چهارگانه شافعی، مالکی، حنفی و حنبلی از یکسو و مذهب شیعه یا امامی از سوی دیگر بوجود آمده و بتدریج بعلل مختلف سیاسی توسعه یافته و حادثه قتل سید ابوطالب که در قسمت اول مقاله در شماره گذشته بآن اشاره شد یکی از نتایج آن بشمار میرفت . برای رسیدن باین دو هدف که شخص رئیس مملکت ما بیش از همه نسبت بآنها علاقمند بودند و سفارش های مخصوص می فرمودند، ضرورت داشت يك هیئت هم آهنگ و آماده همکاری در التزام امیر الحاج، بهراهی عزیزت کنندگان حج رهسپار مکه گردد .

اعضای این هیئت ضروری بنظر می رسید علاوه بر شرایط لازم برای چنین مأموریتی واجد يك شرط اساسی نیز باشند و آن شرط عبارت بود از علاقه مذهبی برای قبول این مأموریت بدون نظر مادی و دریافت هزینه سفر و فوق العاده و دیگر مزایا .

در نتیجه کسانیکه برای همکاری با این هیئت انتخاب شدند عبارت بودند از :
۱- مرحوم شیخ احمد بهار از نخست وزیر ۲- سید محمد باخدا مدیر کسل

مقدمت عزیمت شوی مکه

سازمان اوقاف ۳- احمد مشایخی «مستشار السلطنه» از وزارت کشور ۴- سرهنگ سید باقر شهرستانی از شهربانی کل کشور از طرف وزارت امور خارجه نیز آقای ضیاء الدین قریب که بسمت کاردار موقت ایران در عربستان سعودی انتخاب گردیده بود و آقای کاظم آرزمی بسمت مترجم معرفی شدند.

آقای دکتر مدرسی رئیس بهداری و بیمارستان شهرستان قم نیز با چند نفر پزشک و پزشکیار از طرف وزارت بهداری برای همکاری با این هیئت معرفی گردید.

از طرف وزارت دربار شاهنشاهی يك چادر مخصوص پذیرائی و وسائل لازم آشپز خانه و آبدارخانه در اختیار هیئت گذاشته شد و يك گروه شامل آشپز و سرآشپز و آبدار و خدمتگزار از وزارت امور خارجه بهیئت ملحق شد و تعداد اعضاء هیئت بر روی هم به ۲۷ نفر بالغ گردید.

برای تهیه مقدمات عزیمت داوطلبان حج دفتری در وزارت امور خارجه دائر گردید و پس از مشورت های لازم چنین تصمیم گرفته شد که رساله حاوی راهنمایی های لازم برای داوطلبان حج نوشته و بتعداد کافی چاپ و در اختیار آنان گذاشته شود.

در این رساله گذشته از بیان مراسم یا مناسک حج و شرح وظائف و اعمالی که از نظر دینی بر همه زائران فرض و واجب ساخته اند، اطلاعات مفید و لازم بمنظور احترام از اقدام بکارهایی مخالف با رسوم و آداب کشور عربستان سعودی و آنچه باعث ایجاد سوء تفاهم نسبت به

شیعیان و یاپیروان مذهب امامیه میگردد در آن گنجانیده شود و اینکار انجام گرفت و در اختیار آنان گذاشتند.

طی این رساله بایرانیان که عازم حج بودند سفارش شد برای سجده مطلقاً مهر نماز بکار نبرند و بر چیز دیگری که سجده بر آن جایز است مانند برگ درخت، سنگریزه، مقوا و کاغذ یا روی باد بزن پیشانی بگذارند، زیرا سنیان نسبت به سجده بر روی مهر تربت ائمه، که نزد ما معمول و رائج است بسیار نظر بددارند و آن را با توحید میان می پندارند.

همچنین توصیه بعمل آمد، در بقیع هنگام زیارت ائمه هدی که در آن هامدفون هستند مطلقاً از خواندن پاره زیارت ها و دعاهای حاوی لعن که صحت انتساب آنها بمعصوم محرز نیست خودداری کنند و اساساً از بردن کتاب مفاتیح مشتمل بر چنین زیارت ها و دعا هائی مانند دعای معروف به «صنمی قریش» احتراز دارند و جز حجر- الاسود آنهم در صورت دسترسی، درود یوار و محری نبوسند و سیگار نکشند زیرا همه این کارها نزد سنیان و بخصوص وهابیان مخالف با احکام دین و لمباین با توحید بشمار میرود.

در آنسال عده داوطلبان حج از ایران حدود هفده هزار نفر بود، که عده زیادی از علمای اعلام و فقهای مراجع تقلید مانند مرحوم آیت الله بهبهانی، فیض، خوانساری و نیز آیات الله حاج شیخ بهاء الدین نوری و حاج میرزا خلیل کمره ای و حاج شیخ بهاء الدین محلاتی و بسیاری

از شخصیت‌های معروف کشور در میان آنها مشاهده میشد چنانکه چندین نفر ایرانی از کشورهای خارج مستقیماً به مکه آمدند و بر عده حجاج ایرانی افزوده شد.

مرحوم صدرالاشراف امیرالحاج و ضیاء الدین قریب کاردار موقت ایران در عربستان سعودی و کاظم آزرعی مترجم عربی امیرالحاج و عده ای از داوطلبان سفر حج بوسیله هواپیما عازم جده شدند و چون در سال ۱۳۲۸ نه شرکت هواپیمائی ایران وجود داشت و نه خط مستقیم هوائی میان تهران و جده هر یک بوسیله هواپیمائی که از راه تهران به بیروت میگذشت بآن شهر و از آنجا بجده پرواز کردند.

عده ای دیگر از راه عراق و سوریه خود را بیکی از بنادر مشرف بر مدیترانه رسانیدند و با کشتی رهسپار جده شدند.

از این دو گروه معدود که بگذریم اکثریت قاطع مسافران با تهیه جا در اتوبوس شرکتهای آن زمان مانند میهن تور و لوان تور و فولادی و دیگر شرکتهائی که آمادگی داشتند از راه بصره - کویت و ریاض عازم جده شدند و بسیاری نیز با کامیونهای روباز و لوری و استیشن و جیب و انواع خودروهائی که در آن تاریخ گاراژ در اختیار مسافران خود میگذاشتند و یا خود مسافران مالک آنها بودند رهسپار این سفر دینی شدند.

بنا بر نامه ای که از طرف هیئت سرپرستی حجاج با اطلاع عموم رسانیده شد کاروانهای عازم حج روزهای آخر ماه ذی

قعدہ آنسال از شهرهای مختلف ایران بخرمشهر حرکت کردند و از طرف دولت بگمرک و شهر بانی آنجا دستور داده شد کار رسیدگی بگذرنامه و تشریفات گمرکی زائران را با سرعت و سهولت انجام دهند بطوریکه همه آنها بتوانند با هم راه دشواری را که در پیش داشتند و از میان بیابانهای شنزار میگذشت طی کنند. بدستور مرحوم عبدالحسین هژیر نخست وزیر از طرف حسابداری نخست وزیری هم ارز شش هزار لیره که کمتر از شصت هزار تومان میشد در اختیار شادروان شیخ احمد بهار مسئول امور مالی گذاشته شد.

از آن مبلغ پنج هزار و پانصد لیره برای هزینه‌های خارج از ایران و بارز و هم ارز پانصد لیره آن ریال از بانک ملی دریافت گردید.

برای ۲۷ نفر اعضاء هیئت چند اتومبیل دولتی از طرف وزارت امور خارجه و نخست وزیری در اختیار هیئت قرار گرفت که از جمله یک اتومبیل نو پلیموت متعلق بشخص نخست وزیر بود.

کمی پیش از عزیمت هیئت مردی عارف بنام حاج داداش مستشار نعمتی از مردم کرمانشاه که مردی صاحب دل بود، باین هیئت ملحق گردید و جای وی در همان اتومبیل پلیموت منظور شد.

برای حمل چادر مخصوص پذیرائی و وسائل لازم آشپزخانه و آبدارخانه و اثاث اعضاء هیئت نیز دو کامیون بکارایه گرفته شد و قرار بر این گردید که هیئت دنبال همه کاروانها حرکت میکند. هیئت شب اول را در قم و شب دوم را در

بزندان افکنده شد و هم اکنون باستانی
دانشگاه تونس سرگرم تدریس است کمک
خواستیم .

دکتر جمالی که بزبان و فرهنگ
فارسی آشنائی کامل دارد و تحصیلات
دبستانی و دبیرستانی خود را در دبستان و
دبیرستان شرافت بغداد بیابان رسانیده و
نسبت به ایران احترام خاص قائل است
پس از استحضار نسبت بجریان موضوع
چنین نظر داد که با یکتهد کتبی از طرف
گمرک اجازه عبور بهمه وسائل حمل و نقل ایرانی
در رفت و بازگشت از خاک عراق داده شود و
این تهد نامها هنگام بازگشت و ورود به
خاک ایران ابطال گردد و با تلفن باستاندار
بصره دستور اجراء این نظر را داد و
او رسماً به مسئولان گمرک ابلاغ کرد .

در نتیجه یکروز تمام وقت صرف
گردید تا برای هر وسیله حمل و نقل و
برگه گمرکی حاوی همه خصوصیات آن
نوشته شود و شخصاً در زیر آنها تعهد و
امضا کردم و با مسرت همه زائران از
موفقیت در حل این مشکل از بصره بزبیر
رفتیم و پس از اطمینان از عبور همه وسائل
حمل و نقل ایرانی و زائران هیئت دهسپار
کویت گردید و تمام طول شب را از راهی
دشوار و شنزار با سرعت ممکن مسافت
بیش از چهارصد کیلومتر راه تا کویت طی
شد و مکرر با افراد قبائل چادر نشین بر
خورد داشتیم که چون چشمشان بر چرم ایران
که جلو اتومبیل نصب بود میافتاد اداء
احترام میکردند و بهنگام نماز صبح بود که
بکویت رسیدیم .

اهواز بسر برد و روز سوم در خرمشهر با
کمک سرهنگ خاتمی مأمور مخصوص
شهر بانی کل و مرحوم اباصلتی رئیس گمرک
خرمشهر ترتیب خروج آخرین کاروان
عازم حج را داد و بصره وارد شدند .

آغاز بر خورد با مشکلات

پس از ورود بصره معلوم گردید ،
مأموران گمرک عراق با پافشاری زیاد
از صاحبان وسائل حمل و نقل و نمایندگان
شرکت ها برای اجازه گذاشتن اینوسائل
از خاک آن کشور مبالغ گزافی عوارض
مطالبه میکنند و هر کوششی بعمل آمده که
آنها را متقاعد سازند تا بصورت ترانزیت
با عبور آنها موافقت کنند نپذیرفته اند .
پس از مذاکره با مقامهای رسمی
استاندار بصره نظر داد تنها یکراه دارد
که گمرک آنجا با دریافت چند لیره به
عنوان سپرده از هر وسیله حمل و نقل بان
اجازه عبور از خاک عراق بدهد و در بازگشت
با نشان دادن رسید سپرده آن مبلغ مسترد
گردد .

با در نظر گرفتن این نکته که تعداد
خودروها در حدود یک هزار وسیله بود میبایستی
چند هزار لیره سپرده داد که نه زوار و نه
هیئت سرپرستی چنین پول را پیش بینی نکرده
بودند .

در این میان چنین بنظر رسید که
برای حل این مشکل با دولت عراق در بغداد
تماس گرفته شود و بوسیله تلفن از آقای
دکتر محمد فاضل جمالی وزیر امور خارجه
وقت آن کشور که بعداً هم نخست وزیر عراق
گردید و پس از تغییر رژیم عراق مدتی نیز